

УДК 378.013.74(4)

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-2\(209\)-5-11](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-2(209)-5-11)

Панасенко Елліна Анатоліївна,
докторка педагогічних наук, професорка,
завідувачка кафедри практичної психології,
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет», Україна

Panasenko Ellina,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Practical Psychology,
State higher educational institution "Donbas State Pedagogical University", Ukraine

E-mail: panasenkoellina@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-6787-0129>

ПРІОРИТЕТНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

A *Визначено та проаналізовано пріоритетні тенденції розвитку університетської освіти у країнах ЄС: надання доступу до високоякісної освіти, підвищення ролі студентів в освітньому процесі; створення нових форм фінансування, збільшення ролі цифрових технологій, упровадження дистанційного навчання, розширення програм міжнародної мобільності, розвиток інтердисциплінарних підходів до навчання та досліджень, зростання значення професійного навчання та практики, використання інтерактивних методів навчання, збільшення ролі міждисциплінарних наук, розвиток інноваційних методів оцінювання знань студентів, зростання ролі міжкультурної освіти, розвиток програм підготовки педагогів і навчальних матеріалів, зростання ролі громадянського суспільства та стейкхолдерів у вирішенні питань університетської освіти.*

Ключові слова: система вищої освіти; університети країн ЄС; тенденції розвитку університетської освіти; дистанційна освіта; онлайн-навчання; міждисциплінарні програми; міжнародна діяльність; академічна мобільність; наукові дослідження; науковий проєкт

Priority trends of university education development in the countries of the European Union

S *It was defined and analyzed the priority trends of university education development in the countries of the EU such as providing young people with access to high-quality education, increasing the role of students in the educational process and involving them in the decision-making process, raising the level of university education and creating new forms of funding, enhancement the role of digital technologies in university education, implementation of distance learning and virtual classes, using innovative teaching methods, expanding the global system of university partnerships and international mobility programs, development of interdisciplinary approaches to education and research, growing the importance of professional training and practice, using more active and interactive teaching methods, increasing the role of interdisciplinary sciences, such as life sciences, energy, information technology, development of innovative methods for assessing students' knowledge, growth of the role of intercultural education and promoting the internationalization of university education, development of interdisciplinary programs and projects, teacher training programs and educational materials, increasing the role of civil society and stakeholders in solving the issues of university education.*

The current challenges, ensuring quality education, the availability of higher education, problems of funding, technological development, competition, and innovation in training, which the higher education in Europe faced, are clarified.

The prospects of research among the trends in the development of university education in the EU countries and optimization of cooperation between universities and industry in the following main forms such as the creation of university research centres, training programs with a practical component, joint financing of research and innovation projects, the creation of joint innovation centres, are considered.

Key words: higher education system; universities of the EU countries; trends of university education development; distance learning; online-education; interdisciplinary programs; international activities; academic mobility; scientific research; academic project

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Перспективи євроінтеграції України та успішне розв'язання стратегічних завдань сучасної освітньої політики зумовлюють ґрунтовне вивчення та врахування пріоритетних тенденцій розвитку системи вищої освіти у країнах Європейського Союзу. Підвищення якості вітчизняної системи вищої освіти, конкурентоспроможності випускників українських вишів у європейському та світовому вимірах залежатиме від дослідження й урахування прогресивних європейських практик вищої освіти та можливостей їхньої реалізації в Україні. Дослідження європейського досвіду реформування та модернізації системи вищої освіти сприятиме зростанню ефективності та якості вищої освіти України в умовах поглиблення демократизації суспільства, її входження до європейського соціально-економічного та освітньо-культурного простору.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань становлення та розвитку професійно-технічної, педагогічної та інших складників освітніх систем окремих європейських країн присвячено праці Н. Абашкіної, А. Василюк, К. Корсак, А. Сбруєвої та ін.

Вітчизняними вченими (В. Бех, О. Жукова, В. Журавський, М. Згуровський, В. Луговий, Ю. Маліновський, Е. Панасенко, Г. Цветкова та ін.) студійовано питання особливостей участі України в Болонському процесі. Наукові праці зарубіжних дослідників присвячено сучасним процесам модернізації системи вищої освіти у країнах Європейського Союзу (Л. Жаллад, А. Мірой, Дж. Тейлор, Р. Томас, Д. Фаррінгтон, Г. Хілс та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Дослідження передбачає виокремлення та обґрунтування пріоритетних тенденцій розвитку університетської освіти у країнах Європейського Союзу в умовах глобалізаційних викликів сучасності задля використання у вітчизняному освітньому просторі з метою модернізації системи вищої освіти України.

Мета статті полягає у визначенні та обґрунтуванні пріоритетних тенденцій розвитку університетської освіти у країнах Європейського Союзу.

Викладення основного матеріалу дослідження. Система вищої освіти в країнах Євросоюзу характеризується високим рівнем якості та широким вибором програм і спеціальностей для студентів.

Концепція Європейської освіти базується на п'яти базових принципах:

- полікультурна Європа – «розвиток Європейського виміру в навчанні; сприяння вивченню іноземних мов; урахування різноманітних національних підходів в освіті і професійній підготовці;
- мобільна Європа – формування системи взаємовизнання дипломів;
- підтримка обмінів викладачами, студентами й адміністративними кадрами;
- Європа професійної підготовки для всіх – рівний доступ усіх дітей до високоякісної освіти;
- Європа навичок – підвищення якості базової освіти, приведення підготовки молоді у відповідність з економічними, технологічними та соціокультурними потребами розвитку суспільства;
- удосконалення всіх секторів освіти, зокрема вищої;
- Європа, яка відкрита для світу – зміцнення зв'язків з іншими державами, співробітництво з міжнародними організаціями» [7, с. 71].

Кожна країна має свої особливості та різноманітність в університетській системі, проте існує спільна система визнання дипломів та академічних ступенів між країнами-членами ЄС. Більшість країн Євросоюзу мають безкоштовну вищу освіту для громадян країни та резидентів, які відповідають певним критеріям, таким як вік та освітня підготовка. Проте, в деяких країнах існують платні програми для студентів з інших країн.

У країнах Євросоюзу зазвичай існує двоступенева система вищої освіти, яка складається з бакалаврату та магістратури. Багато університетів пропонують також докторські програми з наукових напрямів. У країнах Євросоюзу діє система кредитів ECTS, яка сприяє мобільності студентів і визнанню їхніх навчальних досягнень у різних країнах. Ця система дає змогу студентам здобувати знання у різних країнах і переносити їх на рівень освіти своєї країни [2; 4].

Університетська освіта в країнах Європейського Союзу знаходиться у процесі постійного розвитку

та змін. Останнім часом в країнах Європейського Союзу можна спостерігати декілька тенденцій у розвитку університетської освіти.

Система вищої освіти в країнах Євросоюзу є дуже розвинутою та доступною для більшості громадян, вона характеризується високим рівнем якості, широкою палітрою спеціальностей та освітніх програм, які готують фахівців, здатних конкурувати на ринку праці. Система вищої освіти в країнах Євросоюзу є досить розвинутою і спрямованою на забезпечення якісної освіти та розвитку науки та інновацій. Вона пропонує широкі можливості для навчання та розвитку студентів і дослідників, а також забезпечує їм можливість широкого працевлаштування за фахом. Це дозволяє країнам Євросоюзу забезпечувати високу якість освіти та підготовку висококваліфікованих фахівців, що сприяє економічному, культурному та соціальному розвитку суспільства [3; 5; 6].

Погоджуємося із С. Бабенко, що забезпечення рівних прав жінок і чоловіків є принципово важливим складником процесів демократизації (своєрідний маркер успішності демократичних перетворень), яка має бути реалізована. Повноцінна участь жінок і чоловіків в усіх сферах управління державою – це гарантія євроінтеграції, запорука рівноправного входження України до кола економічно-розвинених цивілізованих держав світу [1, с. 32].

Важлива пріоритетна тенденція полягає в тому, що університети ЄС стають міжнародними та мультикультурними. Вони забезпечують можливість для студентів отримувати освіту за кордоном і зараховувати кредити, які вони заробили в інших країнах. Багато університетів також активно працюють над забезпеченням міжнародного досвіду для своїх викладачів і дослідників. Університети у країнах Євросоюзу мають міжнародні програми та обмін студентів з іншими країнами, що дозволяє студентам здобувати досвід та знання в міжнародному середовищі. У країнах Євросоюзу дуже поширені програми обміну для студентів, які дають можливість отримати досвід навчання в інших країнах. Наприклад, програма Erasmus+ дає студентам можливість навчатися або проходити стажування в інших країнах Євросоюзу, а також здобувати міжнародний досвід, що дуже корисно для майбутньої кар'єри.

Збільшення міжнародної співпраці та мобільності студентів і викладачів. Обмін студентів і викладачів між університетами різних країн ЄС дає можливість отримати нові знання, досвід і перспективи. Створення спільних міжнародних програм і проектів між університетами ЄС дозволяє розвивати співпрацю в галузях науки, технологій, культури тощо. Участь університетів ЄС у міжнародних дослідницьких проектах дозволяє залучати експертів із різних країн та об'єднувати знання та досвід у галузях, що мають важливе значення для суспільства. Створення спільних центрів досліджень і лабораторій між університетами ЄС сприяє об'єднанню зусиль і ресурсів для розвитку наукових досліджень і розробок. Організація міжнародних конференцій і семінарів із участю університетів ЄС дозволяє обмінюватися досвідом, відкривати нові можливості та знайомитися з колегами з інших країн.

Однією з ключових особливостей системи вищої освіти в країнах Євросоюзу є акцент на науковій діяльності та дослідженнях. Багато університетів мають великі дослідницькі центри, які працюють над різноманітними науковими проектами. У країнах Євросоюзу також існує широка мережа міжнародних дослідницьких центрів і лабораторій, які забезпечують доступ до новітніх наукових досягнень і сприяють розвитку науково-дослідної діяльності. Отже, у країнах Євросоюзу висока увага приділяється розвитку науково-дослідної діяльності та інновацій. Багато університетів мають сильні наукові школи, які займаються розв'язанням актуальних проблем і розробленням нових технологій.

Крім цього, у країнах Євросоюзу розвинена система акредитації вищих навчальних закладів і програм, що гарантує їхню якість і відповідність міжнародним стандартам. Студенти також мають можливість отримати подвійні дипломи або провести семестр в іншій країні ЄС через програми обміну, що розширює їхній досвід та збільшує конкурентоспроможність на ринку праці.

У країнах Євросоюзу система вищої освіти має свої особливості в кожній країні. Наприклад, у Фінляндії та Швеції високу якість освіти забезпечується безкоштовним навчанням і великими інвестиціями в освітні програми. У Німеччині та Австрії навчання безкоштовне або має низьку плату, але студенти повинні витратити

більше часу на самостійну роботу та дослідження. У країнах, які відносяться до британської моделі, таких як Велика Британія, Ірландія та Мальта, вища освіта включає бакалаврат, магістратуру та докторські програми, які зазвичай забезпечуються платними внесками студентів. У країнах, що використовують Болонський процес, до яких входять Франція, Іспанія та Італія, вища освіта організована за трьома циклами: бакалаврат, магістратура та докторські програми. Ці країни прагнуть до стандартизації вищої освіти.

Окрім того, більшість країн Євросоюзу надає пільги для студентів з низьким рівнем доходу, щоб забезпечити доступність вищої освіти для всіх громадян. Багато країн пропонують програми стипендій і фінансову підтримку для міжнародних студентів [8; 9; 10].

Важливою тенденцією університетської освіти у країнах європейського союзу є розвиток дистанційної та онлайн-освіти, підвищення якості освіти та її доступності для всіх груп населення. Однією з ключових тенденцій є збільшення міжнародної співпраці та мобільності студентів і викладачів. У рамках програм Європейського Союзу, таких як Еразмус+, студенти та викладачі можуть навчатися та працювати в інших країнах Європи, що дає можливість отримати нові знання та досвід, поглибити культурне розуміння та розвинути міжнародні зв'язки.

Ще одна важлива тенденція – широке застосування ІКТ, розвиток дистанційної та онлайн-освіти. ІКТ в університетській освіті країн ЄС є ключовим елементом, який допомагає студентам отримувати доступ до цифрових інструментів і ресурсів для покращення навчання та досліджень. ІКТ дозволяють студентам отримувати дистанційну освіту, зокрема з використанням вебплатформ, відеоконференцій та інших цифрових інструментів. ІКТ також покращують доступність навчання для студентів з обмеженими можливостями та знижує бар'єри, що можуть перешкоджати їх навчанню. Використання ІКТ в освітньому процесі сприяє розвитку нових підходів до навчання, таких як особистізоване навчання, проєктне навчання та колективне навчання. Застосування ІКТ в університетській освіті країн ЄС також допомагає створювати нові можливості для досліджень і розробок у таких галузях, як штучний інтелект, машинне навчання та інші інновації.

Дистанційне навчання в університетах Європейського Союзу є популярним й ефективним способом отримання вищої освіти. Завдяки технологічному прогресу і доступності Інтернету, студенти можуть отримати доступ до курсів і матеріалів із будь-якої точки світу. Віртуальні курси та програми дозволяють студентам навчатися з будь-якого місця та в будь-який час, зменшуючи час і витрати на подорожі та проживання. Зважаючи на пандемію COVID-19, онлайн-освіта стала надзвичайно популярною в країнах Європейського Союзу. Багато вишів і коледжів пропонують онлайн-курси та програми навчання для студентів з усього світу. Онлайн-освіта дозволяє студентам отримувати якісну освіту, не виїжджаючи з дому. Освітні заклади в ЄС розвивають інноваційні технології, які полегшують процес навчання та забезпечують ефективніше засвоєння матеріалу. За допомогою онлайн-освіти студенти можуть отримати високоякісну освіту за доступнішими цінами, що зробило її популярною серед молоді.

Усе більша увага в університетській освіті країн ЄС надається практичному складнику освіти. Університети створюють нові програми навчання, що зорієнтовані на ринок праці та мають на меті підготувати висококваліфікованих фахівців із актуальних галузей. Крім того, збільшується кількість практичних занять, стажувань і співпраці з роботодавцями. Збільшення практичного складника в університетській освіті країн Європейського Союзу дозволяє студентам отримувати більше практичних навичок і досвіду. Багато університетів ЄС надають можливість студентам здобувати практичний досвід шляхом стажувань, практик, проєктів та інших форм діяльності. Практичні заняття допомагають студентам здобувати необхідні навички та досвід для майбутньої професійної діяльності. Збільшення практичного складника в університетській освіті також дозволяє студентам збагачувати свої знання та вміння через співпрацю з різними організаціями та підприємствами. Цей підхід забезпечує якіснішу та практичну освіту, що відповідає вимогам ринку праці та сприяє підвищенню шансів на успішну кар'єру.

Університети країн Європейського Союзу активно співпрацюють із роботодавцями, щоб забезпечити студентам практичний досвід і працевлаштування після закінчення навчання. Ця

співпраця допомагає університетам створювати програми навчання, що відповідають потребам ринку праці та вимогам роботодавців. Роботодавці надають студентам можливості проходження стажувань, практик та участі в проєктах тощо.

Університети в Європі дедалі більше зосереджуються на міждисциплінарному підході до навчання. Міждисциплінарність у системі вищої освіти Європейського Союзу дозволяє студентам розширювати свої знання та вміння за межами їхньої основної спеціальності. Багато університетів в ЄС пропонують інтегровані програми, які поєднують різні галузі знань. Міждисциплінарність допомагає студентам розвивати критичне мислення та вміння працювати в команді, що є важливими навичками для майбутньої кар'єри. Цей підхід також дозволяє студентам бути гнучкішими та адаптивними до змін в сучасному світі. Міждисциплінарність є важливим складником у системі вищої освіти Європейського Союзу, що допомагає підготувати кваліфікованих фахівців із широким спектром загальних і спеціальних компетентностей.

Важливою тенденцією у розвитку університетської освіти в країнах ЄС є зростання чисельності студентів, яке пов'язане зі збільшенням кількості університетів і сприятливими умовами для отримання вищої освіти. У країнах Європейського Союзу спостерігається стабільний тенденційний ріст чисельності студентів університетів. Дані ЮНЕСКО свідчать про те, що кожного року додається приблизно 2 млн нових студентів. Розширення можливостей навчання та залучення більшої кількості студентів із різних країн сприяє підвищенню якості вищої освіти в країнах ЄС. Роста чисельність студентів у країнах ЄС створює нові можливості для розвитку науки та технологій, що в свою чергу може мати позитивний вплив на економіку та соціальний розвиток країн. За даними ЮНЕСКО на 2021 рік загальна кількість студентів у світі становить близько 220 мільйонів людей. Проте треба зауважити, що це лише оціночна статистика, яка може змінюватися в залежності від різних факторів, таких як методологія збору даних та охопленість дослідження [11].

Міжкультурна освіта стає все важливішою в європейських університетах. У контексті глобалізації світу та зростання кількості іноземних студентів в університетах, міжкультурна

освіта допомагає студентам зрозуміти та поважати культурні різниці, сприяє розвитку міжкультурної компетентності та підвищує міжкультурну гармонію. У європейських університетах використовуються різні методики міжкультурної освіти, такі як інтеркультурні тренінги, міжкультурні взаємодії та проєкти, вивчення міжкультурних питань у рамках певних дисциплін тощо. У деяких університетах також існують спеціальні програми міжкультурної освіти, які допомагають студентам підготуватись до міжнародного спілкування та роботи в багатокультурному середовищі. Міжкультурна освіта також допомагає університетам забезпечити рівні можливості для всіх студентів, незалежно від їх культурного та мовного походження. Вона сприяє створенню інклюзивного та різноманітного середовища, де студенти можуть навчатись і розвиватись разом.

Результати дослідження. Однак глибоке вивчення та аналіз пріоритетних тенденцій розвитку університетської освіти дозволив визначити й певні виклики, з якими стикаються багато країн Євросоюзу. Вони пов'язані зі зростанням ролі вищої освіти у суспільстві та економіці.

Ось деякі з викликів, з якими зустрічається вища освіта в Європі:

1. **Забезпечення якісної освіти.** Університетам потрібно забезпечити належний рівень освіти, який задовольняє вимоги сучасного ринку праці. Для досягнення цієї мети вони повинні постійно працювати над покращенням програм, методик і засобів навчання.

2. **Забезпечення доступності вищої освіти.** Університети країн ЄС мають забезпечувати доступність освіти для різних категорій студентів, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби, студентів із малозабезпечених родин, мігрантів та ін.

3. **Фінансування.** Університетам країн ЄС потрібні достатні кошти для фінансування досліджень, інфраструктури, стипендій та інших програм. Вони повинні знаходити способи повернути додаткові кошти від держави, бізнесу та інших джерел.

4. **Технологічний розвиток.** Європейським університетам необхідно забезпечувати сучасний рівень технологічного обладнання та програмного забезпечення для проведення досліджень,

навчання та адміністрування. Вони повинні працювати над інтеграцією нових технологій в освітній процес і забезпечити доступ до цих технологій усіх учасників освітнього процесу.

5. Конкуренція. У Європі є багато вищих навчальних закладів, які змагаються за студентів та фінансування. Це створює велику конкуренцію та вимагає від вищих навчальних закладів знаходити нові способи приваблювати студентів та підтримувати свою конкурентоспроможність. Вища освіта в Європі зазвичай характеризується високим рівнем конкуренції між студентами з різних країн. Це означає, що студентам потрібно бути готовими до викликів, пов'язаних з міжнародними стандартами і вимогами.

6. Інновації в навчанні. У зв'язку з швидким розвитком технологій, виклики вищої освіти в Європі полягають у використанні інноваційних методів навчання, що сприяють залученню студентів і сприяють підвищенню якості освіти. Деякі університети країн ЄС залишаються вірними традиційним методам навчання та застарілим програмам. Це може призвести до того, що випускники не будуть мати необхідних навичок для ринку праці, який швидко змінюється та потребує нових знань і підходів.

Висновки з даного дослідження. Отже, пріоритетними тенденціями розвитку університетської освіти в країнах ЄС є: надання доступу до високоякісної освіти, що забезпечує рівні можливості для всіх студентів; підвищення ролі студентів в освітньому процесі та залучення їх до процесу прийняття рішень може забезпечити демократичний і відкритий характер університетської освіти в ЄС; підвищення рівня фінансування університетської освіти та створення нових форм фінансування, що сприяє розвитку інфраструктури та забезпечує якість навчання та досліджень; збільшення ролі цифрових технологій в університетській освіті, в тому числі впровадження дистанційного навчання та віртуальних класів, та використання інноваційних методів навчання; розширення глобальної мережі університетських партнерств і програм міжнародної мобільності, що сприяє зміцненню міжкультурної співпраці та обміну знаннями; розвиток інтердисциплінарних підходів до навчання та досліджень, що забезпечує зв'язок між різними галузями знань і сприяє розвитку нових інновацій; зростання значення професійного

навчання та практики, що допомагає студентам отримати практичні навички та знання для успішної кар'єри; використання активних та інтерактивних методів навчання, таких як проєктне навчання, групові проєкти та інші практики, що підвищують зацікавленість і залученість студентів; збільшення ролі міждисциплінарних наук, таких як науки про життя, енергетика, інформаційні технології тощо, у розробленні нових наукових напрямів і досліджень; розвиток інноваційних методів оцінювання знань студентів, які відображають різні аспекти їхнього навчання та розвитку; зростання ролі міжкультурної освіти та сприяння розвитку інтернаціоналізації університетської освіти в країнах ЄС; розвиток міждисциплінарних програм і проєктів, що сприяє підвищенню комплексності та міжгалузевої співпраці в університетській освіті в ЄС; розвиток програм підготовки педагогів і навчальних матеріалів, що підвищує фахову кваліфікацію викладачів і поліпшує якість навчання в університетах країн ЄС; зростання ролі громадянського суспільства та стейкхолдерів у вирішенні питань університетської освіти, що забезпечує відкрите та прозоре управління університетами в ЄС.

Перспективним у глибшому вивченні пріоритетних тенденцій розвитку університетської освіти в країнах ЄС є оптимізація співпраці між університетами та промисловістю. Значення цієї співпраці полягає в забезпеченні взаємовигідного партнерства між академічною та промисловою сферами, що може привести до поліпшення конкурентоспроможності та інноваційного розвитку країни. Однією з форм співпраці є створення університетських центрів досліджень, що мають на меті забезпечення міждисциплінарних досліджень в області технологій, економіки та бізнесу. Такі центри можуть бути спільними проєктами університетів і промислових партнерів із метою розвитку технологій та інновацій. Другою – створення програм навчання з практичним компонентом, що дає змогу студентам здобувати досвід роботи в реальних умовах промислових підприємств. Такі програми можуть бути створені як спільні проєкти університетів і промислових партнерів. Третьою – спільне фінансування наукових досліджень та інноваційних проєктів. Промислові партнери можуть надавати фінансову підтримку науковим дослідженням, що стосуються їхніх інтересів, а також сприяти комерціалізації

результатів досліджень. Четвертою – створення спільних інноваційних центрів, що спрямовані на розроблення нових технологій і продуктів.

Список використаних джерел

1. Бабенко С. А. Гендерна рівність як шлях до європейського суспільства. *Імідж сучасного педагога: електрон. наук. фах. журн.* 2022. № 4 (205). С. 32–35.
2. Болонський процес: тенденції, проблеми, перспективи / уклад.: В. П. Бех, Ю. Л. Маліновський ; за ред. В. П. Андрущенко. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. 221 с.
3. Василюк А., Пахоцінський Р., Яковець Н. Сучасні освітні системи : навч. посіб. Ніжин : НДПУ ім. М. Гоголя, 2002. 139 с.
4. Журавський В. С., Згуровський М. З. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. Київ : ІВЦ Вид-во «Політехніка», 2003. 200 с.
5. Корсак К. В. Світова вища освіта. Порівняння і визнання закордонних кваліфікацій і дипломів. Київ : МАУП-МКА, 1997. 208 с.
6. Луговий В. І. Проблема адаптації системи вищої освіти України до стандартів європейського освітнього простору. *Вища освіта України.* 2006. Т. 1, № 3. С. 407–415.
7. Павленко А. До європейського рівня освіти. *Вища освіта України.* 2001. № 2. С. 71–74.
8. Сбруєва А. А. Тенденції реформування середньої освіти розвинених англомовних країн у контексті глобалізації (90-ті рр. XX – початок XXI ст.) : монографія. Суми : ВАТ «Сумська обласна друкарня» : «Козацький вал», 2004. 500 с.
9. Education at a Glance. OECD Indicators. 2022 Edition. Paris : OECD, 2022. 454 p.
10. Kluczowe dane o edukacji w Europie. 2020. Warszawa : Pol. EURYDICE, 2021. 260 s.
11. Panasenko E., Zhukova O. A., Nekrashevych T. V., Tsvietkova H. H., Shvedova Y. V. Trends in the Development of University Education in the Postmodern Period. *Journal of Higher Education Theory and Practice.* 2021. Vol. 21 (14). P. 89–101.

References

1. Babenko, C. A. (2022). Henderna rivnist yak shliakh do yevropeiskoho suspilstva. *Imidzh suchasnoho pedahoha*, 4 (205), 32-35 [in Ukrainian].
2. Bekh, V. P., & Malinovskiy, Yu. L. (Comps.). (2004). *Bolonskyi protses: tendentsii, problemy, perspektivy [Bologna process: trends, problems, prospects]*. Kyiv: NPU im. M.P.Drahomanova [in Ukrainian].
3. Vasyliuk, A., Pakhotsynskiy, R., & Yakovets, N. (2002). *Suchasni osvichni systemy [Modern educational systems]: navch. posib.* Nizhyn: NDPU im. M. Hoholia [in Ukrainian].
4. Zhuravskiy, V. S., & Zghurovskiy, M. Z. (2003). *Bolonskyi protses: holovni pryntsyipy vkhodzhennia v Yevropeyskyi prostir vyshchoi osvity [Bologna process: main principles of entry into the European Higher Education Area]*. Kyiv: IVTs Vyd-vo «Politekhnikha» [in Ukrainian].
5. Korsak, K. V. (1997). *Svitova vyshcha osvita. Porivniannia i vyznannia zakordonnykh kvalifikatsii i dyplomiv [World higher education. Comparison and recognition of foreign qualifications and diplomas]*. Kyiv: MAUP-MKA [in Ukrainian].
6. Luhovyi, V. I. (2006). Problema adaptatsii systemy vyshchoi osvity Ukrainy do standartiv yevropeiskoho osvithnoho prostoru [The problem of adapting the higher education system of Ukraine to the standards of the European educational space]. *Vyshcha osvita Ukrainy [Higher education of Ukraine]*, 1, 3, 407-415 [in Ukrainian].
7. Pavlenko, A. (2001). Do yevropeiskoho rivnia osvity [Up to the European level of education]. *Vyshcha osvita Ukrainy [Higher education of Ukraine]*, 2, 71-74 [in Ukrainian].
8. Sbruieva, A. A. (2004). *Tendentsii reformuvannia serednoi osvity rozvynenykh anhlomovnykh krain u konteksti hlobalizatsii (90-ti pp. XX – pochatok XXI st.) [Trends in Reforming Secondary Education in Developed English-Speaking Countries in the Context of Globalization (90s of the 20th – early 21st centuries)]*: monohrafiia. Sumy: VAT «Sumska oblasna drukarnia»: «Kozatskyi val» [in Ukrainian].
9. *Education at a Glance. OECD Indicators.* (2022). Edition. Paris: OECD.
10. *Kluczowe dane o edukacji w Europie.* (2021). Warszawa: Pol. EURYDICE.
11. Panasenko, E., Zhukova, O. A., Nekrashevych, T. V., Tsvietkova, H. H., & Shvedova, Y. V. (2021). Trends in the Development of University Education in the Postmodern Period. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 21 (14), 89-101.

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 14.03.2023